

ENSV SARK-i Banditismivastase Võitluse Osakonna eriteade
13. veebruar 1946. a.

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetrit kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

- 1) Veski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane
 - 2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane
 - 3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane
- Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.
ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Resev
ERA F R-LN5 s127. 1106-109

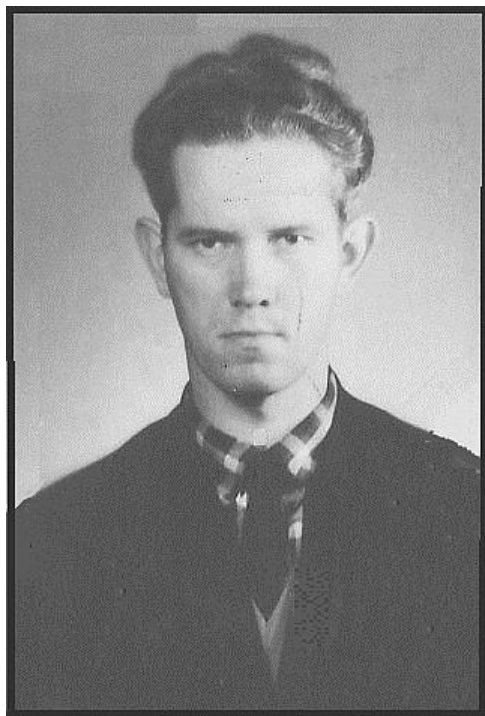

Nr 88

20. veebruar 2010

XVI aastakäik

TÄNANE LEHT: TAMMEMÄGI HANS ☒ SÕPRUSE 1-4, VALGA 68203 ☎ 56140290

**In memoriam
OTTO KOND
23.05.1935 – 24.11.2009**

24. novembril 2009a. lahkus meie seast Otto Kond, sulgus Otto maise elu värv. Mitte kunagi enam ei ava ega sulge Otto oma ilusa Mälgi talu koduvärvavat Harglas.

Otto sündis 23. mail 1935a. oma isa Johannese ja ema Vella-Alide esiklapsena Mõniste valla Saru küla Mati talus. Küllap oodatud eeldatavaks talupärijaks – peremeheks, nime edasikandjaks. 1938a. sündis perele rõõmuks ja Ottole õekeseks Maia. Need aastad olid Mati talu rõõmu ja õnneaastad, aga ka töö ja talu edenemise aastad. Need olid ka Eesti Vabariigi parimad aastad. Kahjuks aga ka läheneva hävingu algusaastad. Eestimaa langes Euroopa suurriikide reeturlike sobingute tulemusena punase metsalise ohvriks. Algasid arreteerimised, tapatalgud, talude ja vara röövellik

võõrandamine, küüditamine. Kuigi 1941a. juuniküüditamisest Mati talu pere pääses ja tänu Saksamaa edukale rünnakule punabarbarid kolmeks aastaks Eestimaalt minema peletati, ei jätkunud vabanemisrõõmu ja rahulikku elu kuigi kauaks. Punaimperialistid lääneimperialistide toel taasokupeerisid Eestimaa ja õuduste aeg 1944.a. kordus veelgi ulatuslikumalt. Peatselt vangistati Mati talu peremees, Otto isa Johannes – tema süüks osutus asjaolu, et ta oli ärksa peremehena jõukal järjel, oli seltskondlikult tegev, oli piirkondlik põllumajandusjuht, omakaitstes ja teistes eesti elule omastes ühingutes tegev olnud. Talu koormati kõikvõimalike normide ja maksudega ja kohustustega, Ottol tuli olla oma võimete kohaselt kõige selle talumisel emale abiks. Seda 1949.a. 25 märtsi varahommikuni, mil Vella koos Otto ja Maiuga viidi täagistatud püssidega ähvardavate punasõdurite poolt küüdivagunisse külma, nälga, janu, alanduste ja teadmatuse meelevalla, mis jäid neid saatma Siberis pikki aastaid. Ema kõrval tuli Ottol olla täismehe eest väljas ellujäämise nimel. Selleks läks ta mäetööstuskooli, kus oli riiklik ülalpidamine ja riietus, aga ka suunamine allmaakaevandusse tööle. Samas tagas raskele ja ohtlikule tööle vaatamata tegusama palga eluga toimetulemiseks.

Vaatamata raskele tööle, viletsatele elu- ja olmetingimustele jätkus Ottol huvi fotoasjanduse vastu. Ta jäädvustas peaaegu kogu asumisel olemise ajal kaaskannatajate elu-olu, nii häid kui kurbi sündmusi. Andes sellega väärrika panuse ligemale viiesajaliikmelise eestlaskonna ajaloolise mälu säilitamisele Tšeremhovo päevilt fotode näol, milliseid saadeti aastate jooksul kodumaale või säilitatakse perekondlikes albumites. Vastavalt Otto käitumisele suhtuti temasse soosiva lugupidamisega ja kiriapildist nimekasutamist „Otto“ ei kuulnud Otto kohta kunagi tarvitavat, ei teinud seda ka mina – ikka sõbralikumalt, rahvapärasmalt oli ta kõigile lihtsalt Ott.

Pere pidulikult koos

Ott vabanes asumiselt 10.05.1958., õde Maia kui alaealine vabanes varem. Ega kodumaagi võtnud asumiselt tulnud avasüli vastu, tehti takistusi elukohta kui ka töökoha leidmisel. Kui ei olnud töökohta, ei registreeritud elukohta ja vastupidi, olid aga mõlemad olemas, leiti mingi muu põhjus soovitud kohta elamisloa mitteandmiseks. Ka Ott ei saanud elama oma sünnikodusse. Fotohuvilisena viis tee teda õppima kinomehhaanikute kursusele ja nii saigi Otist rändkino mehaanik mitmeks aastaks, olles oodatud igas külas ja asulas, näidata tuli nii häid filme kui ka igasugust pahna. Nendel aastatel olid eriti oodatud nn „trofeefilmid“. Ott rääkis mitut seika, kuidas kirja pandi nõukafilm, aga jooksis korduvalt trofeefilm. Jõudis kätte aeg abiellumiseks, Ott tutvus Mäeotsa talu peretütre Siiri Pehlakuga ja 6. mail 1967 aastal registreeriti nende abielu Valgas, kuhu nad ka elama asusid. Ott leidis töökoha Valga Gaasis instruktorina. 1968.a. 17. märtsil sündis tütar Riina ja noore pere uueks elukohaks sai Holdre metskond, kuhu Ott asus tööle metsatehnikuna. Uus töökoht tingis õpihimulise Oti astumise Eesti Põllumajanduse Akadeemia metsateadusosakonna kaugõppe osakonda. Perre sündisid ajapikku tütred Meeri-Kristelle 5. juunil 1971.a., Ulvi-Iris 1. detsembril 1974.a. ja poeg Kuno 11. juunil 1977.a.. Ka vahetas Ott töökohta astudes, Antsla Sovhoositehnikumis metsatehniku ametikohale. Tervelt seitsmeks töökaks ja pereelu õnnelikuks aastaks, kuhu mahtus ka EPA lõpetamine. Järgnes oma kodu rajamine Harglasse Mälgi talu ja

töötamine sovhoosi metsatehnikuna sovhoosi likvideerimiseni. Taasiseseisvumise järel laiendas Ott oma kodumajapidamist võimaluste piires. Muretses traktori, muu talutehnikat ja auto, haris põldu, pidas loomi ning sai eluga hästi ja virisemata hakkama. Targa, elukogenud ja haritud mehena sai ta hakkama ka hoonete juurde- ja väljaehitamise, loomapidamisega, koduste töödega. Ka lapsed leidsid oma koha elus ja tulevad eluga hästi toime. Ent elatud aeg ja Siberiaastad olid märkamatult röövinud Oti tervise südamepuudulikkuse näol, mida enam ei olnud ravimisega võimalik taastada. Otil tuli lahkuda surmavalda.

Ott võis oma maise eluga rahulikult hüvasti jätta, ta oli jaganud oma elu jooksul oma lähedastele kõike head, mis temas olemas oli. Ta elab edasi oma lastes ja sugulaste, sõprade ning saatusekaaslaste mälestustes. Ka suutis ta korrastada oma suhted Jumalaga ja võib rahulikult puhata teadmises, et abikaasa Siiri, tütred Riina, Ulvi, Meeri ning poeg Kuno on leidnud ja leiavad Jumala sõnas ja usus toetust eksimatult eluteel edasi astuda.

Siberis, Tšeremhovos möödasaadetud aastate Oti saatusekaaslaste nimel südamliselt siiras kaastunne Oti lähedastele ja Otile rahulikku puhkamist kodumaa mullas.

Siberikaaslane Hans

Siiri ja Otto tütard Meeri, Ulvi ja Riinaga

Perekonna esmatütar Riina isa Otto saatel esimest päeva kooli minemas.

*Tiksub kell ja tuksub süda,
kuni viimses väsimuses
üks neist enne seisma jääb ...*

Südamlik kaastunne
Kuno Kondile kall!

ISA

kaotuse puhul.
Margus Muttik, Rain, Margus
Roosik, Raigo, Mario

Saatusekaaslase Hansu järelhüüe Otto kalmul
Hargla kalmistul 1. detsembril 2009 aastal:

Kallid Oti omaksed ja lähedased!
Lydia Koidula oma luuletuses „Matuse kell“ on
kirjutatud:

Nüüd Sind surmaingel võtnud
Armukaenla hellaste!
Nüüd Sul mullapõhja tehtud
Kitsas kamber unele!

Oti maised mured ja rõõmud, tööd ja tegemised
on siin, kodusel Hargla kalmistul jõudnud lõpule.
Kuigi elavad inimesed teavad, et nad peavad
surema ja paljud on ehk lugenud ka piibliridu:
„Inimesel, naisest sündinul, on lühikesed
elupäevad ja palju tüli. Ta tõuseb nagu lilleke ja ta
lõigatakse ära, ta põgeneb nagu vari ega jää mitte
püsima.“ Või Moosese ammuseid kirjasõnu:
„Meie elupäevi on seitsekümmend aastat ja kui

keegi on tugev, kaheksakümmend aastat, need
mööduvad kiiresti ja me läheme lennates ära.“
Teades, et oli aeg elada ja tuli aeg surra, on surm
alati seotud leina ja kaotusvalu, abituse ja kurbus-
tundega. Kergem on nendel, kes oskavad lohutust
otsida ja leida Jumala Sõnast ja ma tean, et Oti
lapsed ja abikaasa seda sealt ka leiavad. Raskem
on ehk meil, kes me ei vaevu süüvimaks Jumala
Sõnasse ning oleme sageli segaduses surmaga
seotud arusaamade tõlgendustes, aga see on
lõpuks igauhe enda mõistuse ja südametunnistuse
mure.

Väga raske on seista siin Oti kalmul ja rääkida
minevikuvormis teadmisesega, et mitte kunagi enam
ei meenuta ma Otiga me ühiseid mälestusi nendelt
kaugelt teedelt ja radadelt, sündmustest ja
inimestest, kust õieti pärinebki meie tutvumine ja
sõprus. Oti enda koduvalla mees Alfred Käärman
on oma raamatus „Surmavaenlasele vastu“ 166.
leheküljel kirjutanud, et Mõniste vallast küüditati
1949. a. 36 perekonda, nende hulgas: „Mati talu
peremees Johan Kond oli juba vangis, ära viidi
tema naine Vella, lapsed Ott ja Maia. Vella suri
Venemaal.“ Ei ole asjakohane peatuda siin sellel
raamatul pikemalt, seda peaks igaüks ise lugema,
eriti Mõniste, Hargla, Taheva ja Karula kandi
rahvas. See aitaks tõde teada saada, et mõista
mineviku kaudu olevikku ja eelkõige tulevikku.
Aitab ka aru saada Oti isa Johani saatuse põhjus-
test ja Oti ema Vella kangelaslikku võitlust enda
ja oma laste ellujäämise nimel.

Kus siis mujal ja millal siis veel võiksin
meenutada, kallis sõber Ott, Sinu isa ja ema, Sinu
ja Maia elukäiku, mis kulges paralleelselt minu ja
minu perekonnaga. Oti lapsepõlv lõppes tegelikult
juba isa vangiviimise järel. Aga sellest oli
niinimetatud „tööraha“ võimule veel vähe. Selle
võimu teostajad tungisid ühel 1949. aasta märtsi-
kuu varajastel hommikutundidel püssimeeste ja
värdjast teejuhiga teie kodutallu, et hirmunud ema
koos Sinu ja õekese Maiaga kaitsvate soojade
koduseinte vahelt minema viia ja toppida nagu
loomi Võru kasarmutetagusel haruteel ootavatesse
loomavagunitesse janu, nälja, külma ja teadmatuse
meelevalda. Veel enne, kui see ahastus ja pisarate
ešelon minema veeres, anti ühest vagunist nutva
ema poolt välja pambukene, kahenädalase imiku
surnukeha. Võib-olla veel nimetagi, aga „tööra-
ha“ võim oli ta juba surma mõistnud. See ešelon
jõudis aprillikuu keskpaiku Irkutski oblasti Tuluni
jaama. Sealt viis kannatuste rada edasi Petrovski
okastraadiga piiratud vangilaagrisse. Eluasemeks

said vangilaagri hädised barakid kahekordsete naridega, täis mustust ja lutikaid, ilma pesemise ja söögitegemise võimalusteta, vangid olid sealt just eelnevalt minema viidud. Algas vanurite, laste ja haigete laussuremine. Kuigi laager oli põllumajanduslik, tegid nälg, mure, võimatud elutingimused ja julm ning ropp venekeelne kohtlemine oma laastava töö. Lisaks kõigele puudus igasugune arstiabi ning ravimid. Sellest õudusest viidi augustikuul siiski osa Eesti perekondi Tšermhovo linna lähedale Hramtsovski kivisöe kaevandustesse, sealhulgas ka Oti pere. Eluase- meks taas endised jaapanlastest sõjavangide pooleldi maassekaevatud madalad barakid kitsukese koridoriga keskel ning kahel pool uksed kongidesse, igas kongis siiski väike trüübige pliit. Oti pere oli seitsmendas, meie kaheksandas barakis. Viletsad töökohad viletsate palkadega, leivasabad ja üldine puudus kõigest olid eestlaste saatjaks siingi. Kergem oli peredel, kus oli rohkem tööealisi ja võimelisi pereliikmeid. Vellal aga tuli üksinda vapralt võidelda kõigi nende kannatuste ja puudustega, pealegi veel hirmu ja murega oma laste tuleviku või saatuse pärast, jagades nendega oma kehva toidupoolist ning tervist. Maial tuli õppida venekeelses koolis, kus Eestis õpitud ei tunnistatud. Et saada elamist võimaldava palgaga töökohta, läks Ott kohalikku mäetööstus kooli, mille lõpetamise järel oli suunamine kolmeks aastaks allmaakaevandusse tööle. Mäetööstuskooli lõpetasid paljud Eesti poisid, sealhulgas ka mina. Neil päevil, võib-olla just praegu, maetakse üht Oti kaaslõpetajat ja kaevanduse töökaaslast Harald Lehestet kaheksandast barakist. Ilmselt röövis kaevandus osa nende meeste tervisest üheaegselt.

Minu vend Aldo ja Ott olid enamvähem ühevanused, olid suured sõbrad ja ühine oli ka nende huvi fotoasjanduse vastu. Oma odavate „Ljubitel“ ja „Smena“ fotoaparatuuridega jäädvustasid nad kõiki sealse eestlaskonna sündmusi, nii rõõmsaid kui kurbi. Nad olid oodatud ja kohe „vajalikud“ poisid igalpool ja alati, neid jagus ka kõikjale. Nii on nende tehtud pilte paljude Siberi kaaslaste ja nende omaste albumites, mitmetes mälestus- raamatutes ja isegi Võru koduloo muuseumis. Tahtmatult osutasid nad kurjuseimpeeriumi elu ja varjatud viletsuse jäädvustajateks. Tegelikult sealtkaudu ja sealtmaalt sai alguse ka minu tutvumine Otiga, mis kujunes pikaajaliseks sõpruseks.

Jõudis kätte suurroimari Stalini surm oma roojas ja niinimetatud „Hruštšovi sula“. Algas järkjärgu- line vangide ja küüditatute vabastamine. Kodumaale naasnutena katkes mul tükiks ajaks side Otiga, sest ma ei saanud luba Eesti NSV-s elamiseks ja vend Aldo, kellel jäi Tšeremohovos Mäetehnikum pooleli, ei saanud võimalust Eestis lõpetamiseks, ta sõitis tagasi Tšeremhovosse. Leidsime Otiga teineteist kaassiberlaste kaudu, saime kokku Valgas ja aega-ajalt kokkutulekutel. Sageli hakkasime aga kokku saama taasiseseis- vumise järel, peale kolhoosi-sovhoosi majanduse kokkuvarisemist. Ott ei jäänud oma Hargla kodus käed rüppes kolhoosikorda taga nutma ega Hargla poe eest pingil lesides õlut limpsima kurvastusest „hea“ vene aja järele. Ott asus talupidamisega tegelema, loomi-linde pidama, põldu harima, heina varuma. Selleks hankis ta tagasihoidlikele rahalistele võimalustele vaatamata vajaliku talu- tehnika: traktori ja selle juurde kõik haakeriistad, niiduki ja tõstuki jne. Mida oli vaja või võimalik remontida, sõidutas ta minu maakodu Kallaste õuele, värbas mind appi ja õpetas sealjuures poeg Kunole vajalikke tööoskusi. Seega olid Ott ja Kuno Lepal, minu maakodu õuel mitte kui külalised, vaid rohkem nagu omad inimesed. Oli rõõmsaid lõõpimisi ja tõsisemaid meenutusi, ilma ja elu üle arutlemisi, vastastikust abistamist.

Aga nüüd, Ott, oled Sa siin ja sinna ei saa midagi parata. Ainus veel ja vähim minu poolt on Eesti sini-must-valge riigilipp minu maakodu Kallaste õuel, kus Sa nii palju-palju kordi oled viibinud, lehvimas sügistuules pooles vardas. See on Sinu, Ott, ja Su õe Maia, Su ema Vella ja isa Johani auks ja mälestuseks. Te elasite Eestile, te kannata- site Eesti eest! Ja kuigi kaasaegne Eesti ei ole suuteline hindama teie muremuljutusi, teie piina- pigistusi ja leidub rohkesti selliseid, kes kõike toimunut eiravad ning jätkuvalt mehkeldavad agaralt Moskvaga, tärkavad siiski uued põlvkon- nad, kes tõstavad mälestuse teist väarikale kohale, nii nagu teeme meiegi seda siin Hargla kalmistul, Sinu omaksed ja lähedased. Hea sõber Ott, puhka rahus!

<p>Sügav kaastunne Kunole kalli isa</p> <p>OTTO KONDI surma puhul. Janek ja Monika</p>	<p>Mälestame</p> <p>OTTO KONDI</p> <p>ja tunneme kaasa omastele. Mart ja Heiki peredega ning Meeta, Tõnu, Linda</p>
---	--